

Ketevan Nadareishvili

ქეთევან ნადარეიშვილი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Georgia, Tbilisi

საქართველო, თბილისი

Medea and Totalitarian Ideology in “Colchian Medea in Kolkhoz” by Givi Margvelashvili

მედეა და ტოტალიტარული იდეოლოგია გივი მარგველაშვილის წიგნში „კოლხი მედეა კოლხოზში“

The paper studies an interrelation existing between a totalitarian ideology and art objects in the novel “Colchian Medea in Kolkhoz” by Givi Margvelashvili, the art objects being Medea’s statue (1968, Bichvinta) and Lenin and Stalin’s monuments. The metafictional revival of Medea’s statue invites the audience to reflect on the following: what’s the point of statues’ reanimation, i.e. of their self acknowledgment. The research made evident that if Medea’s reviving revealed the role of totalitarian ideology in victimizing of an opponent, the probable reanimation of the soviet leaders’ monuments will make clear their appraisal by a history both for the leaders themselves and for a society.

Key Words: Medea’s reception; totalitarianism; Margvelashvili Givi; Medea’s monument; metafiction; Soviet ideology

საკვანძო სიტყვები: მედეას რეცეპცია; ტოტალიტარიზმი; მარგველაშვილი გივი, მედეას ქანდაკება, მეტაფიქცია, საბჭოთა იდეოლოგია

ცნობილი ქართველი ფილოსოფოსისა და მწერლის – გივი მარგველაშვილის რომანი „კოლხი მედეა კოლხოზში“, ერთი შეხედვით, უცნაურ დისკურსს – მითოსური გმირი ქალის, მედეასა და საბჭოთა ტოტალიტარული იდეოლოგიის მიმართებას წარმოგვიდგენს.¹ თუმცა მედეას ამბავი იმ უნივერსალურ მატრიცად გვევლინება, რომელიც ლიტერატურულ რეპრეზენტაციებში მრავალგვარ დიქტომიას ათამაშებს. ამ შეუსაბამობასთან ერთად ნაწარმოებში კიდევ ერთ უცნაურობასთან გვაქვს საქმე. მედეას პერსონაჟი აქ მედეას ქანდაკებაა, მედეას ქანდაკება, რომელიც 1968 წელს, საბჭოთა კავშირის პერიოდში ბიჭვინთაში დაიდგა.

რომანის მთავარ სიუჟეტურ ხაზს ამ ქანდაკების გაცოცხლება და მისთვის თვალის ახელა, საკუთარი თავისა და წარსულის შემეცნება წარმოადგენს. იმთავითვე, ცხადია, რომ გივი მარგველაშვილი მეტაფიქციურ სიუჟეტს გვთავაზობს, მეტაფიქციას, რომელიც ამასთან წიგნის შიდა სივრცესა და მის გმირებს გვაზიარებს, იქ მომხდარ ამბებს მოგვითხრობს. „ეს არის წიგნი წიგნზე ან: წიგნებზე“ (გელაშვილი, 2021, გვ. 1). ამ სივრცის მთავარ პერსონაჟებად ავტორი, სახელად ვაკუში და ხელოვნური მკითხველი გვევლინებიან. ეს უკანასკნელი ავტორს, ვაკუშს იმიტომ გამოუგონია,

¹ მწერალმა რომანი გერმანულ ენაზე დაწერა. წიგნი 2017 წელს ბერლინში დაიბეჭდა (Margvelashvili, 2017). შემდეგ ნაწარმოები ქართულ ენაზე ითარგმნა და 2021 წელს კავკასიური სახლის ეგიდით გამოიცა (მარგველაშვილი, 2021).

რომ რეალური მკითხველის ნაკლებობის გამო მისი თხზულებების დასნეულებულმა პერსონაჟებმა რამენაირად სიცოცხლე შეინარჩუნონ და დავიწყების წყვდიადში საერთოდაც არ ჩაიკარგონ. ვხვდებით აქ ასევე პერსონაჟ ვაკუმს – ავტორი ვაკუმის ორეულს, რომელიც რეალური მკითხველის სიმცირის გამო თავს საკმაოდ სუსტად გრძნობს. ხელოვნური მკითხველი მის გამოჯანსაღებაზე ზრუნავს და შედეგსაც ნელ-ნელა აღწევს. რაც შეეხება რეალურ ავტორს, ვაკუმს, ის მხოლოდ ერთხელ, „სულის“ სახით ჩნდება და ხელოვნურ მკითხველს გარკვეულ მითითებებს აძლევს.¹ და ბოლოს, ამ პერსონაჟებს წიგნის სივრცისთვის სრულიად უჩვეულო გმირი ემატებათ – ერთგვარი მტვერსასრუტის მსგავსი არსება სახელად პოლიპ პოლიმატი. მას ერთობ მნიშვნელოვანი ფუნქცია აქვს – დიახ, მან მტვერი უნდა შეისრუტოს, მაგრამ არა ჩვეულებრივი მტვერი, არამედ მარქსიზმ-ლენინიზმის იდეოლოგია უნდა ამოტუმბოს ადამიანების ტვინებიდან. მწერლის თქმით, პოლი-მატი მუშაობს საბჭოთა ადამიანთა „ფიქრისა და საუბრის საკნებთან“, რათა საბჭოური ფიქრისა და საუბრის დეტემატიზაცია და შეძლებისდაგვარად მათი სრული განულება მოახდინოს (მარგველაშვილი, 2021, გვ. 83).²

ხელოვნურ მკითხველს პოლიპ პოლიმატის ფუნქცია ერთობ აღიზიანებს. მისი აზრით, ამგვარი, ნაწარმოებისთვის არათემატური თუ მეტათემატური საქმიანობა მხოლოდ აფრთხობს რეალურ მკითხველებს – თანამედროვე აუდიტორიას ხომ მხოლოდ რეალისტურად აწყობილი სიუჟეტები მიაჩნია ღირებულა. ის კიდევ უფრო ბრაზდება, როცა „სულის“ სახით მოვლენილი რეალური ავტორი – ვაკუმში №1 მას პოლიპ პოლიმატის მკითხველთა თვალწინ უფრო აქტიურად გამოყვანას დაავალებს. ამდენად, წიგნის სივრცის პერსონაჟებს შორის გარკვეული დამაბულობაა, რაც ახალ სიმაღლეზე ადის, როდესაც ხელოვნური მკითხველი უეცრად პოლიპს მედეას ქანდაკებასთან ინტერაქციაში იხილავს.³ მისი გაოცება აღშფოთებად იქცევა, როცა პოლიპ პოლიმატი თავისი ხორთუმისებური მკლავების მოსმას იწყებს მედეას ქანდაკებაზე, რის შედეგადაც მედეას ქანდაკება ჩვენ თვალწინ ცოცხლდება – ტანჯვით დამახინჯებული ნაკვთები ნელ-ნელა უკრიალდება, თავს ზემოთ სწევს, სხეული სიხარულით უთრთოლავს და რიტმულ რწევას, თითქოს ცეკვას შეუდგება. და ბოლოს, ეს უცნაური ქმნილება მედეას ხელში ქრისტა ვოლფის წიგნს უდებს, რათა ქანდაკებამ ის წაიკითხოს. იქვე სკამზე ჩამოძვარა პერსონაჟი ვაკუმში, ვაკუმში №2, რომელიც დროდადრო რაღაც მითითებას აძლევს მტვერსასრუტს.

რატომ ხდება ეს ყოველივე? რა მიზანს ემსახურება მედეას ქანდაკების გაცოცხლება? ეს კითხვები, ბუნებრივია, ხელოვნურ მკითხველთან ერთად, ჩვენ, რეალურ მკითხველებსაც გვიჩნდება. ამის გასაგებად გივი მარგველაშვილი მედეას (მედეას ქანდაკებისა) და საბჭოთა იდეოლოგიის მიმართების დისკურსს გვთავაზობს, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ორი სუბსტანციის საკმაოდ უჩვეულო ურთიერთდაკავშირებას. თუმცა ამ მიმართების მარგველაშვილისეული ინტერპრეტაციის განხილვამდე მოკლედ შევეხოთ, თუ რას ასახავს მედეას ეს ქანდაკება, რისი თქმა სურდა მედეაზე, ამ ცნობილ მითოლოგიურ გმირ ქალსა და ამავდროულად ჩვენი ისტორიის ერთგვარ სიმბოლურ სახეზე მის ავტორს – ცნობილ ქართველ მოქანდაკეს, მერაბ ბერძენიშვილს. ბიჭვინთის სანაპირო ზოლის გასწვრივ აღმართული ეს უზარმაზარი, 8 მეტრიანი ქანდაკება ზღვასავით აბობოქრებულ მედეას და მის შვილებს უკიდურეს მძაფრ მომენტში წარმოგვიდგენს. ტანჯვით მოცულ, სასოწარკვეთილ დედას შვილების სხეულზე თბილად დაუდევს ხელები. ცნობილი ხელოვნებათმცოდნე კაგანის მიხედვით, ავტორს ძეგლის აღსაქმელად „non finito“-ს, მხატვრულ ტექსტის დაუსრულებ-

¹ ამ ერთგვარი გამოჩენის მიუხედავად, იგი ნაწარმოების მთავარი სუბსტანცია, ყოველივეს სულისჩამდგმელია. ნ. გელაშვილის შენიშვნით, ის ღმერთისა არ იყოს, უხილავია (გელაშვილი, 2021, გვ. 4). ორი ვაკუმის უფრო ცხადად გასამიჯნად მარგველაშვილი მათ ნომრავს კიდევ. რეალური ავტორი ვაკუმში №1-ია, პერსონაჟი ვაკუმში კი ვაკუმში №2.

² რომანში მეტაფიქციის კომუნისტური იდეოლოგიის კრიტიკის ინსტრუმენტად გამოყენების შესახებ იხ. მოსეშვილი, 2021.

³ ეს ფრიად უცნაური მოვლენაა, რამეთუ პოლიპ პოლიმატს არაფერი ესაქმება ქანდაკებასთან. გივი მარგველაშვილის მიხედვით, ქანდაკებისეული სუბსტანცია მედეას ქანდაკებას საბჭოური ფიქრების გამონაბოლქვებისგან დასაცავ იმუნიტეტს ანიჭებდა (მარგველაშვილი, 2021, გვ. 85).

ლობის პრინციპი გამოუყენებია. ამით ის საშუალებას აძლევს მაყურებელს თავად განსაზღვროს ამ არაერთმნიშვნელოვანი ქანდაკების შინაარსი, ქანდაკებისა, რომლის გმირიც ასევე არაცალსახა პიროვნება, პარადოქსებითა და წინააღმდეგობებით აღსავსე ქალი გახლავთ. კითხვები, რომლებსაც ქანდაკება აღძრავს, შემდეგია: არის მზად ეს ქალი შვილები მოკლას? თუ ის ცდილობს, დაიცვას შვილები ვიღაცისგან? სულაც დაიცვას საკუთარი თავისგან? (Каган, 2007, გვ. 27). პასუხიც შეიძლება ორგვარი იყოს მაყურებლის სუბიექტური აღქმიდან თუ ამ გმირთან დაკავშირებული ტრადიციიდან გამომდინარე.

რაც შეეხება თავად გივი მარგველაშვილის, როგორც ამ ძეგლის აღმქმელის, პოზიციას, თავიდან თითქოს მასაც კითხვის ნიშანი აქვს ქანდაკების შინაარსთან დაკავშირებით. „იქნებ მშვენიერი მითოლოგიური ქალი აქ სწორედ იმ მომენტშია აღბეჭდილი, როცა მაცდუნებელი და ორგული იაზონი, ეს-ეს არის შმაგად დაწყევლა და ლამაზ თავში... სისხლიანი შურისძიების გეგმა დაებადა“ (მარგველაშვილი, 2021, გვ. 82).¹ მაგრამ შემდეგ აშკარა ხდება, რომ მისი გააზრებით, მედეას ქანდაკება კოლხ ქალს საზარელი დანაშაულის წინა წუთებში აღბეჭდავს. საქმეში ჩახედული და პოლიპის ქმედების უშუალო წარმართველის – პერსონაჟ ვაკუშის (ვაკუში №2) პირით, გივი მარგველაშვილი სწორედ ამას გვეუბნება:

„ვინ იცის, ეგებ ეს ძეგლი სულაც საზარელი დანაშაულის წინა წუთში წარმოგვიდგენს მას. ამაში თითქმის დარწმუნებული ვარ, რადგან ხომ ნახეთ: როგორც კი პოლიპ პოლიმატის მეშვეობით მედეას გაქვავებულობა სულ ოდნავ გავალღვე, მისი ორივე ბიჭუნა იმწამსვე ადგილს მოწყდა და მიიმალა. როგორ ფიქრობთ, რატომ? უეჭველად იმიტომ, რომ რაც დრო გადიოდა, დედის სიახლოვე მათ უფრო აშინებდათ, მით უფრო ავბედიითი წინათგრძნობით ივსებოდნენ“ (მარგველაშვილი, 2021, გვ. 137).

და თუ ეს სკულპტურა შვილებისმკვლელ მედეას გამოსახავს, ამ შემთხვევაში, მწერლის მოსაზრებით, მას სემანტიკური კავშირი აქვს საბჭოთა პოლიტიკასთან. სწორედ ამიტომ უწოდა ამ ქანდაკებას მარგველაშვილმა სახელად „კოლხი მედეა კოლხოზში“.² მისი ლოგიკა ასეთია – ქანდაკების სფეროში საბჭოეთის სიმბოლოდ უმეტესწილად ლენინისა და სტალინის ფიგურები გვევლინებიან. საბჭოეთის ბელადები მილიონობით ადამიანის მკვლელობაში არიან დამნაშავეები. მედეასაც არაერთი ადამიანის მკვლელობა ედება ბრალად. მართალია, მსხვერპლთა რაოდენობის თვალსაზრისით, საბჭოთა ბელადებსა და მედეას შორის დიდი სხვაობაა, მაგრამ ხარისხობრივად მათ შორის ტოლობის ნიშანი თავისუფლად დაისმევა, რადგან ისინიც და მედეაც მკვლელები არიან (მარგველაშვილი, 2021, გვ. 129). როგორც ვხედავთ, ამ ლოგიკური ბმით, მწერალი თვლის, რომ მედეა ტოტალიტარიზმის ძალადობასთან შეიძლება იყოს გაიგივებული.

დავუშვათ, მედეას ქანდაკება ამგვარ გააზრებას იწვევს. მაგრამ მაინც არც ამგვარი აღქმა პასუხობს მთავარ კითხვას – რატომ უნდა გაცოცხლდეს და აეხილოს თვალეები მედეას? რატომ უდებს მას ხელში პოლიპ პოლიმატი ქრისტა ვოლფის წიგნს მედეას შესახებ? როგორც ჩანს, საკითხის გარკვევაში გადამწყვეტ როლს აქ სწორედ „იქნებ“ და „თუ“ ნაწილაკები ასრულებს. „იქნებ“ და „თუ“, რომლებიც მწერალმა მედეას ქანდაკების არსის გასაგებად იხმარა, პასუხად „იქნებ ასე არაა“, „თუ ასე არაასაც“ ხომ მოიაზრებენ.

და მართლაც, როგორც ნაირა გელაშვილი წიგნის წინასიტყვაობაში წერს, იმ პერიოდში, როდესაც ეს ძეგლი ბიჭვინთაში დაიდგა, არც ქრისტა ვოლფის „მედეა: ხმები“ არსებობდა, რომელშიც მედეა უდანაშაულოდ წარმოგვიდგება და არც მედეას გამამართლებელ სხვა ვერსიებს ექცეოდა

¹ კითხვას ხელოვნური მკითხველი იმ მომენტში სვამს, როდესაც მედეას ქანდაკების მიმართ პოლიპ პოლიმატის ქმედებით აღშფოთებული ამ ქანდაკებას ყურადღებით პირველად დააკვირდება.

² „კოლხოზი“ საბჭოთა ეკონომიკის მთავარი ცნება მწერლისთვის მთელ საბჭოეთს აღნიშნავდა. შესაბამისად, კოლხოზში (ამ შემთხვევაში ბიჭვინთაში მდებარე „სოფოზში“) კვარცხლბეკზე მდგარი მედეა საბჭოურ მედეას გულისხმობს (მარგველაშვილი, 2021, გვ. 126).

ყურადღება. მაგრამ ვინაიდან ანტიკურობაშიც იყო მედეას გამამართლებელი მითოლოგიური ვერსიები, ახლა კი ვოლფმა დაწერა წიგნი მედეას უდანაშაულობაზე, დისკურსი მედეას შესახებ შეიცვალა. შესაბამისად, აღარ შეიძლება გაგრძელდეს მისი აღქმა შვილების მკვლელად. აღარ შეიძლება, მედეა კვლავ ტოტალიტარიზმის ძალადობასთან იყოს გაიგივებული. ნ. გელაშვილის მიხედვით, სწორედ ასე თვლიან გ. მარგველაშვილის წიგნის პერსონაჟები – ავტორი ვაკუში და პერსონაჟი ვაკუში, რომლებიც მედეას თაობაზე ქრისტა ვოლფის ვერსიას უჭერენ მხარს (გელაშვილი, 2021, გვ. 10-11).

საკითხის ამგვარ გააზრებას მედეას რეაბილიტაციის ცნობილ დისკურსამდე მივყავართ. თუმცაღა ამ გმირი ქალის გივი მარგველაშვილისეული რეაბილიტაცია ერთობ თავისებურია. ამ წიგნში ხომ ყველაფერი მერაბ ბერძენიშვილის გამოქანდაკებულ მედეას გადახდება თავს. აქ, ამ მეტაფიქციურ სიუჟეტში მთავარია, რომ სწორედ ქანდაკებამ შეიტყოს სიმართლე თავის თავზე, მთავარი მისი თვითრეფლექსია და შესაბამისად, მისი თვითრეაბილიტირებაა. ეს ყოველივე ჩვენ თვალწინ თამაშდება. როცა პოლიმატი მედეას ქანდაკებას ქრისტა ვოლფის წიგნის მთავარ სათქმელს შეატყობინებს, ჩვენ ვხედავთ, როგორ გამოხარულდება იგი, როგორ იწყებს ცეკვას და როგორ უჩნდება ხალისი, რომ დამეულად, ბავშვებთან ერთად, უკვე არათემატურად გაერთოს. სწორედ ამგვარი თვითმემეცნების შემდეგ დაემშვიდობება იგი თავის ცრუ წარსულს, მისთვის მიწერილ სისასტიკეს და სრულიად სხვა ქანდაკება ხდება.

რაც შეეხება ზემოთ ნახსენებ მედეას რეაბილიტაციის დისკურსს, დავკონკრეტდებით, აქ მედეას ინტერპრეტაციათა ის მიმართულება ვიგულისხმეთ, რომელიც გმირი ქალის ფაქტობრივ უდანაშაულობას წარმოგვიდგენს, პირველ რიგში, მის უდანაშაულობას საკუთარი შვილების სიკვდილში. თუმცა ამ მიმართულების ფარგლებში მედეას ამბის იმგვარი ვერსიებიც გვხვდება, რომლებშიც კოლხი ქალი გათავისუფლებულია ტრადიციით ცნობილი ყველა დანაშაულისგან. მითოსური გმირის ამგვარი რეაბილიტაცია მკვეთრად ვლინდება მედეას ქართულ ინტერპრეტაციებში (დანელია, 2003; Metreveli, 2007). მიზეზი, თუ რა ამოდრავებთ ქართველ შემოქმედთ მედეას გამართლებისას, გასაგებია. შვილებისა თუ ძმის მკვლეელი ქალის სახე მიუღებელი იყო ქართული ეროვნული ცნობიერებისთვის. აკაკი წერეთელი, რომელიც თავის პოემა „მედაში“ არგონავტების კოლხეთში ლაშქრობას წარმოგვიდგენს, მედეას სრულიად პასიურ ქალად გვიხატავს, რომელიც საერთოდ არ მონაწილეობს იასონის „საგმირო საქმებში“, არ ეხმარება მას. მისი ერთადერთი დანაშაული ისაა, რომ იასონი, თავისი სამშობლოს მტერი შეუყვარდება. წერეთლისეული ინტერპრეტაცია ცხადი მაგალითია იმისა, თუ რამდენად შორს წავიდა ქართველი მწერალი მედეას რეაბილიტაციის მიმართულებით. შვილების მკვლელობისგან ათავისუფლებს მას ქართველი მწერალი და ისტორიკოსი ლ. სანიკიძე, რომელიც თავის რომანში „ამბავი კოლხი ასულისა“ მედეას შესახებ ანტიკური პერიოდის მითოგრაფიების – პარმენისკოსისა და დიდიმოსის ცნობებს ეყრდნობა. ეს სია უფრო ვრცელია, თუმცა ამჯერად ამ ავტორებით შემოვიფარგლებით.¹

მედეას ფაქტობრივი რეაბილიტაციის მეორე მიმართულება ამ გმირის ფემინისტურ ინტერპრეტაციებს უკავშირდება, რომლებიც განსაკუთრებით აქტუალური XX საუკუნის 70-იანი წლებიდან ხდება, როდესაც დასავლეთ ევროპა ქალთა ემანსიპაციური მოძრაობის მძლავრმა ტალღამ მოიცვა. ამ პერიოდის მედეას ფემინისტური რეცეპციების დისკურსი ვრცლად აქვს განხილული ბ. სმიტს (Smit, 2002). უნდა ითქვას, რომ გამორჩეული ადგილი ამ ინტერპრეტაციათა შორის სწორედ ქრისტა ვოლფის „მედეა: ხმებს“ უჭირავს, რომელიც ფემინისტურ გააზრებასთან ერთად ფართოდ ამუშავებს თანამედროვეობისთვის სხვა საჭირობოტო დისკურსებს, როგორებიცაა იმპერიალიზმი და კოლონიალიზმი, მოწყვლად ჯგუფებთან დამოკიდებულება, ტოტალიტარიზმი და მისი იდეოლოგია და სხვ. მწერლის მოღვაწეობის კონტექსტიდან გამომდინარე ტოტალიტარული რეჟიმის წარმოჩენა და მხილება სრულიად გასაგებია. რთული პოლიტიკური ბიოგრაფიის მქონე აღმოსავ-

¹ ზოგადად ქართულ კონტექსტში – ლიტერატურაში, თეატრსა და ვიზუალურ ხელოვნებაში მედეას ინტერპრეტაციების ფართო პანორამა წარმოდგენილია ქ. ნადარეიშვილის შრომებში, მათ შორის Nadareishvili 2007, Nadareishvili 2010.

ლეთ გერმანელი ავტორისთვის მედეას ამბის უნივერსალური მატრიცა მშვენიერი ფონი გახლდათ, რათა გერმანიის გაერთიანების მტკივნეულ პერიოდში ეჩვენებინა და ერთგვარად ფარდა აეხადა სხვადასხვა კარგად შენიღბული იდეოლოგიური ზრახვებისთვის. ქრისტა ვოლფი ცდილობდა, გაეკრიტიკებინა გერმანული საზოგადოების წარსულთან დამოკიდებულების ის ნარატივი, რომელიც უკვე ერთგვარ მითოსად გარდაქმნილი შეიცავდა დასავლეთის მორალური აღმატებულობის თეზას და წარმოადგენდა იმ იდეოლოგიას, რომელიც ხელსაყრელი იყო ძლევამოსილი უმრავლესობისა და სიცრუეზე დაფუძნებული მათი ძალაუფლებისთვის (Lü, 2004, გვ. 17). გ. მარგველაშვილისა და ქ. ვოლფის მედეას ინტერპრეტაციები სწორედ ტოტალიტარული რეჟიმებისა და მათი იდეოლოგიის გააზრება-გაკრიტიკებით კვეთენ და ავსებენ ერთმანეთს – იქნება ეს შედარებით რეალისტური ფორმით თუ მეტაფიქციური თამაშით.

ქრისტა ვოლფის რომანში მედეას ამბავი ექვსი პერსონაჟის მონოლოგითაა გადმოცემული და ფაქტობრივად მედეას მთელ მითოსურ ბიოგრაფიას მოიცავს კოლხეთში ცხოვრებით დაწყებული კორინთოდან გაძევებით დამთავრებული. ნაწარმოების მიმდინარეობის პერიოდში კოლხეთი და კორინთოც კორუმპირებულ და ტოტალიტარულ რეჟიმებს წარმოადგენენ, თუმცა კოლხეთი ადრე, აიეტამდე სხვანაირი იყო. ადრე იქ ქალები და მამაკაცები შვიდწლიანი ციკლის მანძილზე მორიგეობით მართავდნენ სახელმწიფოს, საკუთრებაც თანაბრად იყო განაწილებული. აიეტმა ამგვარი ხელისუფლების უზურპაცია მოახდინა, ყველაფერი გააკეთა, რომ მისი ვადის ამოწურვის შემდეგ მმართველობა მისი ქალიშვილის – ქალკიოპეს ხელში არ გადასულიყო. მეფე ვითომცდა დათანხმდა ძველი ტრადიციის აღსრულებას და ერთი დღით თავისი ვაჟიშვილი აფსირტოსი დასვა ტახტზე, რასაც საბოლოოდ აფსირტოსის რიტუალური მკვლელობა მოჰყვა კიდევ.¹ მედეას აღარ შეუძლია მამის ტირანული მმართველობის ქვეშ ცხოვრება, იგი ეხმარება იასონს საწმისის მოპოვებაში, რათა შემდეგ მას საბერძნეთში გაჰყვას. სწორედ ეს ამოძრავებს მედეას და არა იასონის მიმართ გაგიჟებული სიყვარული. მეტიც, ქრისტა ვოლფის მედეას კორინთოში სრულიად სხვა მამაკაცი შეუყვარდება – მოქანდაკე ოისტროსი და მასთან რომანს გააბამს. ბუნებრივია, მას არ უჩნდება გლავკეს მიმართ შურისძიების სურვილი, როცა მისი ქმარი კრეონის ასულის შერთვას გადაწყვეტს. გლავკე სიცოცხლეს ნაწარმოების ბოლოს თვითმკვლელობით ასრულებს, თუმცა მისი სიკვდილის შემთხვევაში სასიყვარულო სამკუთხედს ადგილი საერთოდ არ აქვს. მედეას კორინთოში სულ სხვა რამ შემთხვევა. თავისდა საუბედუროდ, კოლხი ქალი შემთხვევით შეიტყობს, რომ ამ „ბრწყინვალე ქალაქის“ საფუძველში ისევე, როგორც მის მშობლიურ კოლხეთში, ბავშვის/ყრმის სიკვდილი/მკვლელობა ძვეს (King, 1998).

კორინთოში კრეონის ასული, იფინოე, საიდუმლოდ შესწირეს მსხვერპლად, რათა კრეონს ძალაუფლება – პატრიარქალური მბრძანებლობა შეენარჩუნებინა. შემდეგ კი ხმა გაავრცელეს, რომ იფინოე შეეყვარებულთან ერთად გაიპარა, რათა უცხო მხარეში დაქორწინებულიყო. მედეას სავალალოდ, ამ დანაშაულის შემოქმედნი გაიგებენ, რომ მედეამ მათი საიდუმლო იცის და მაშინ კოლხი ქალის თავიდან მოცილება მათი უპირველესი ამოცანა ხდება. ქრისტა ვოლფი დეტალურად გვიხატავს ტოტალიტარიზმის იდეოლოგიური მანქანის მუშაობას, იმ ყოვლისმომცველ ძალაუფლებას, რომელიც ამგვარი რეჟიმების დროს ხელისუფლებას აქვს. სისტემის მთავარი იდეოლოგი აკამასი მედეასგან წარმატებულად ქმნის მტრის ხატს. ისედაც უცხოთა მიმართ მტრულად განწყობილი კორინთო ძალზე ადვილად იჯერებს მედეას მიმართ აგორებულ შავ პიარს, რამეთუ მედეა ისეთი „უცხოა“, რომელიც მათ არცერთ სტერეოტიპში არ ჯდება და არც ცდილობს რაიმე შეცვალოს თავის ქცევაში. ეს მამაცი, ჭკვიანი, დამოუკიდებელი, მედიცინის მცოდნე ქალი სრულიად საპირისპიროა მამაკაცებს დაქვემდებარებული, პასიური კორინთელი ქალებისა. მიუხედავად იმისა, რომ მედეა ეხმარება მათ საშინელი შიმშილის დროს (ურჩევს, რომელი ველური მცენარე გამოიყენონ საჭმელად; აძალეებს ცხენის ხორცის ჭამას, რომელზედაც კორინთელებს ტაბუ აქვთ

¹ ამ ტრადიციისა და მასთან დაკავშირებული განაყოფიერების რიტულის თაობაზე, რომელსაც შედეგად „საკრალური მეფის“ – ამ შემთხვევაში აფსირტოსის რიტუალური მსხვერპლშეწირვა სდევს თან მატრიარქატის ძველი ადათების ბრმად მიმდევარი შეშლილი ქალების მიერ, იხილეთ დანელია, 2003, გვ. 70-73.

დადებული), მას მაინც მიაკრავენ ჯადოქრის იარღილს. თუმცა მედეა გამუდმებით აფრთხილებს კორინთელებს, რომ მიწისძვრის შედეგად გარდაცვლილი აუცილებლად დამარხონ, რათა ჭირი აიცილონ თავიდან, მოქალაქეები არა მარტო არ უჯერებენ მას, არამედ სიამოვნებით ირწმუნებენ, რომ მიწისძვრაც და ჭირიც ამ ჯადოქარმა მედეამ მოუვლინა. ამაში უდიდეს როლს ითამაშებს აკამასის მიერ გავრცელებული ხმა – კოლხეთში აფსირტოსი, საკუთარი ძმა, მედეამ მოკლაო (Stone, 2020, p. 317). ბოროტმოქმედისა და ჯადოქრის სტიგმატიზირება კი ფრიად იოლია. თანაც შეიძლება მისთვის მთელი იმ უბედურებათა დაბრალება, რაც მათ უჭკუო მმართველობასა და ძალაუფლების უზურპირებას სდევს თან. ტოტალიტარული იდეოლოგია მედეას განტევების ვაცად ხდის. აქედან კი ერთი ნაბიჯია მის დასჯამდე. სასამართლო მას შვილების გარეშე კორინთოს დატოვებას გამოუტანს განაჩენად. თუმცა ბრბო, მოძალადე საზოგადოება ამითაც არ კმაყოფილდება. ის ქვებით ჩაქოლავს მედეას შვილებს, შემდეგ კი ამ დანაშაულს კოლხ ქალს დააბრალებს. ამასთან, რათა მომავალმა თაობებმა იცოდნენ მედეას დანაშაული, ისინი საგანგებო რიტუალის აღსრულებას ადგენენ მედეას ბავშვებისთვის.¹

როგორც ვხედავთ, მედეას უდანაშაულობის წარმოჩენისას ქ. ვოლფი მთავარ აქცენტს ტოტალიტარული რეჟიმის ძალადობრივ ბუნებაზე აკეთებს, იმ საზოგადოების მანკიერ ხასიათზე, რომელმაც თავისი ინტერესებისთვის მედეა განტევების ვაცად აქცია. მან ფიზიკურად მოკლა მედეას ბავშვები. აქ ორი რამ არის არსებითი. ერთი, რომ ეს მკვლელობა შედეგია კოლექტიური ძალადობის, იმ ძალადობის, რომელიც შობილია შიშისგან და მეორე, რომ დანაშაული მიეწერება მედეას (თავად მსხვერპლს) შეთანხმებული ტყუილის შედეგად (Lü, 2004, გვ. 14).

მედეას ქანდაკება თავისი უდანაშაულობის შესახებ სწორ წიგნს წაიკითხავს. როგორც მარგველაშვილს სწამს, თავად მსხვერპლი აღარ შეიძლება იყოს გაიგივებული ტოტალიტარიზმის ძალადობასთან. აი, ტოტალიტარიზმის სიმბოლოები – ლენინისა და სტალინის ძეგლები კი უნდა დაისაჯონ, ისინიც უნდა გაცოცხლდნენ და წაიკითხონ საბჭოთა კავშირის დაცემის შემდეგ მათი ლანძღვა-გინებით აჭრელებული ჟურნალ-გაზეთები, რაც მთავარია, უნდა წაიკითხონ მარქსის „კაპიტალი“, რომელიც გააყალბეს. მწერლის რწმენით, თავიანთი იდეების კრახის შემტყობ „კომუნისმის ყალბ მოციქულებს“ თავზარი დაეცემათ და სასოწარკვეთას მიეცემათ, თავიანთ კვარცხლბეკზე უბადრუკად მოიკუნტებიან. ამასთან ძალიან საინტერესო იქნება ამ ძეგლების მეტამორფოზა მათ მნახველთათვის. მარგველაშვილი აუდიტორიას სამ ჯგუფად ყოფს: ერთი ნაწილი, რომელიც, შესაძლოა, დღემდე იზიარებდეს მათ იდეოლოგიას, კრინტის დამვრასაც ვერ გაბედავს. მეორე, მათი რეჟიმის მოწინააღმდეგეები, ამგვარ სურათს სასიხარულო ზმანებად ჩათვლის. მესამე კატეგორია კი, მწერლის მიხედვით, შემთხვევითი გამვლელიები არიან, რომლებისთვისაც ქანდაკებათა ამგვარი ცვლილება სახალისო თავგადასავალი იქნება, თუმცა, შესაძლოა, ეს ამ ძეგლებისთვის ქვების დაშენით ან წიხლების ცემით დამთავრდეს (მარგველაშვილი, 2021, გვ. 159-160). ყოველ შემთხვევაში, როგორც პერსონაჟი ვაკუში აცხადებს, ეს სასტიკი პოლიტიკოსები მუდამ მზად უნდა იყვნენ ანგარიშსწორების ისტორიული ჟამისთვის.

წიგნის შიდა სივრცის მხატვრული გათამაშებით გივი მარგველაშვილი ყველა დონეზე ამხელს და უთხრის ძირს ტოტალიტარულ იდეოლოგიასა და ამ რეჟიმის ინსტრუმენტებს. საბჭოთა სისტემის სიმბოლოები – ლენინისა და სტალინის ძეგლები მხოლოდ ამ, ხელოვნების სივრცეში შემლებენ საკუთარი იდენტობის შეცნობას, თავიანთი ცხოვრებისა და დანაშაულის ობიექტურ დანახვას. მედეას ეს ქანდაკება („კოლხი მედეა კოლხოზში“) მხოლოდ ამ სინამდვილეში შეძლებს თავი დააღწიოს ძალადობასთან გაიგივებას და, პირიქით, ტოტალიტარული იდეოლოგიის მსხვერპლად

¹ ჩვენ ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ ვოლფის ეს ნაწარმოები არაერთ დიქტომიას წარმოგვიდგენს, მათ შორის შედარებით „დამნდობი მატრიარქატის“ (ტერმინი ეკუთვნის ლუს, Lü, 2004, p. 5) და არაჰუმანური პატრიარქატის (თუმცა, მატრიარქატის ფენომენი მწერლისთვის არაცალსახა კონოტაციის მატარებელია და საერთოდ მისი გააზრება ვოლფის მიერ ცალკე საუბრის საგანია). მედეა, ქალი, რომელიც ჯერ კიდევ ასე მძლავრად განიცდის მატრიარქატის გავლენას, არასოდეს მოკლავდა შვილებს, წერდა ქრისტა ვოლფი (Hochgeschurz, 2000, S. 79). შესაბამისად, როგორც თვითონ გვამცნობს, დიდი იყო მისი სიხარული, როდესაც ანტიკურ წყაროებში მედეას უდანაშაულობის შესახებ ამოიკითხა (დანელია, 2003, გვ. 71).

წარმოჩნდეს. ოღონდ ისევე, როგორც ლენინისა და სტალინის ძეგლების თვალის ახელას, მედეას სკულპტურასაც ლიტერატურული ტექსტი სჭირდება, მის შემთხვევაში ქრისტა ვოლფის „მედეა“, რომელიც ტოტალიტარული სისტემის მხილების ერთ-ერთ საუკეთესო ნარატივად გვევლინება. და ბოლოს, რამდენიც არ უნდა ვილაპარაკოთ მხოლოდ მხატვრულ თამაშზე, არ შეიძლება არ დავეთანხმოთ წინასიტყვაობის ავტორს ერთ რამეში, კერძოდ, იმაში, რომ ჩვენ, ადამიანებს მუდამ გვექმნება სურვილი ვიცოდეთ – შეიმეცნებს კი როდესმე და სადმე ამ ქვეყნიდან წასული დამნაშავე, თუ რა ჩაიდინა?

გამოყენებული ლიტერატურა:

- გელაშვილი, ნ. (2021). ბედისწერა და თამაში. წიგნში: მარგველაშვილი, გ. კოლხი მედეა კოლხოზში, 3-20.
- დანელია, მ. (2003). მედეას მითის მხატვრული ინტერპრეტაციისთვის ქრისტა ვოლფთან. რესპუბლიკური კონფერენციის მასალები, რედ. გ. ონიანი და სხვები. ქუთაისი, 10-12 ოქტომბერი, 68-73.
- მარგველაშვილი, გ. (2021). კოლხი მედეა კოლხოზში. თამარ კოტრიკაძე (მთარგმნ.). თბილისი: კავკასიური სახლი. ISBN 978-9941-9696-5-2.
- მოსეშვილი, თ. (2021). მეტაფიქცია როგორც კომუნისტური იდეოლოგიის კრიტიკის ინსტრუმენტი გივი მარგველაშვილის რომანში „კოლხი მედეა კოლხოზში“. იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, სამეცნიერო შრომების კრებული, 1 (34), 128-139. DOI: <https://doi.org/10.52340/tuw.2021.07.28> <https://journals.4science.ge/index.php/TU>
- Hochgeschurz, M. (Hrsg.) (2000). Christa Wolfs Medea: Voraussetzungen zu einem Text: Mythos und Bild. Deutscher Taschenbuch Verlag.
- King, H. (1998). That Stupid Pelt, London Review of Books, vol. 20, 22, 12 November. <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v20/n22/helen-king/that-stupid-pelt>
- Lü, Y. (2004). Germany: Myth and Apologia in Christa Wolf's Novel Medea: Voices. Portal 1.1, 1-19.
- Margwelaschwili, G. (2017). Die Medea von Kolchis in Kolchos, Berlin: Verbrecher Verlag.
- Metreveli, M. (2007). The Tendencies to Rehabilitate Medea's Image in the 20th Century European Literature (Christa Wolf, M. Karagatsis). Phasis. Greek and Roman Studies, 10(2), 215-222.
- Nadareishvili, K. (2007). Medea in the Context of Modern Georgian Culture. Phasis. Greek and Roman Studies, 10(2), 222-229.
- Nadareishvili, K. (2010). Medea on the Georgian Stage. In Anna Tabaki and Walter Puchner (Eds.) Proceedings of the First International Conference. Theatre and Theatre Studies in the 21st Century. Athens: Ergo, 331-339. ISBN 978-960-8376-52-6
- Smit, B. v. Z. (2002). Medea the Feminist. ACTA CLASSICA, XLV, 101-122.
- Stone, B. (2020). "Die wilde Frau": Colonialism in Christa Wolf's Medea: Stimmen. Otago German Studies, vol. 30, 302-319. DOI: <https://doi.org/10.11157/ogs-vol30id438>
- Wolf, Chr. (1996). Medea: Stimmen, München: Luchterhand Literaturverlag.
- Каган, М. (2006). Высокое искусство Мераба Бердзенишвили и проблемы художественной культуры XX-XXI столетий. Тбилиси: Каламус.

References:

- Gelashvili, N. (2021). Bedistsera da tamashi. [Destiny and Game]. Ts'ignshi: Margvelashvili, G. K'olkhi Medea K'olkhozshi, 3-20.
- Danelia, N. (2003). Medeas Mitis Mkhat'vruli Int'erpret'atsiistvis K'rist'a Volftan. [The Literary Interpretation of Medea's Myth by Krista Wolf's Novel]. Respublik'uri K'onferentsiis Masalebi, Red. G. Oniani Da Skhvebi. Kutaisi, 10-12 Oktomberi, 68-73.
- Margvelashvili, G. (2021). K'olkhi Medea K'olkhozshi. [Colchian Medea in Kolkhoz]. Tamar K'ot'rik'adze (Mtargmn.). Tbilisi: K'avk'asiuri Sakhli. ISBN 978-9941-9696-5-2.
- Moseshvili, T. (2021). Met'apiktsia Rogorts K'omunist'uri Ideologiis k'rit'ik'is Inst'rumenti Givi Margvelashvilis Romanshi „K'olkhi Medea K'olkhozshi“. [Metafiction as an Instrument of Critique of the Communist Ideology in Givi Margvelashvili's Novel "Colchis Medea in Kolchos"]. Iak'ob Gogebashvilis Sakhelobis Telavis

- Sakhelmtsipo Universit'eti', Sametsniero Shromebis Krebuli, 1 (34), 128-139. DOI: <https://doi.org/10.52340/tuw.2021.07.28> <https://journals.4science.ge/index.php/TU>
- Hochgeschurz, M. (Hrsg.) (2000). *Christa Wolfs Medea: Voraussetzungen zu einem Text: Mythos und Bild*. Deutscher Taschenbuch Verlag.
- King, H. (1998). That Stupid Pelt, *London Review of Books*, vol. 20, 22, 12 November. <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v20/n22/helen-king/that-stupid-pelt>
- Lü, Y. (2004). Germany: Myth and Apologia in Christa Wolf's Novel *Medea: Voices*. *Portal* 1.1, 1-19.
- Margwelaschwili, G. (2017). *Die Medea von Kolchis in Kolchos*, Berlin: Verbrecher Verlag.
- Metreveli, M. (2007). The Tendencies to Rehabilitate Medea's Image in the 20th Century European Literature (Christa Wolf, M. Karagatsis). *Phasis. Greek and Roman Studies*, 10(2), 215-222.
- Nadareishvili, K. (2007). *Medea in the Context of Modern Georgian Culture*. *Phasis. Greek and Roman Studies*, 10(2), 222-229.
- Nadareishvili, K. (2010). *Medea on the Georgian Stage*. In Anna Tabaki and Walter Puchner (Eds.) *Proceedings of the First International Conference. Theatre and Theatre Studies in the 21st Century*. Athens: Ergo, 331-339. ISBN 978-960-8376-52-6
- Smit, B. v. Z. (2002). *Medea the Feminist*. *ACTA CLASSICA*, XLV, 101-122.
- Stone, B. (2020). "Die wilde Frau": Colonialism in Christa Wolf's *Medea: Stimmen*. *Otago German Studies*, vol. 30, 302-319. DOI: <https://doi.org/10.11157/ogs-vol30id438>
- Wolf, Chr. (1996). *Medea: Stimmen*, München: Luchterhand Literaturverlag.
- Kagan, M. (2006). *Vysokoye iskusstvo Meraba Berdzenishvili i problemy khudozhestvennoy kul'tury XX-XXI stoletiy*. [High art of Merab Berdzenishvili and problems of artistic culture of the XX-XXI centuries]. Tbilisi: Kalamus.